

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.14>

УДК 33.351

О. В. Артюх,

д. е. н., професор, професор кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту, Одеський національний економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8845-8002>

Т. О. Муренко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки і міжнародних економічних відносин, Міжнародний гуманітарний університет

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-4152-501X>

АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ МИТНОЇ СПРАВИ

О. Artyukh,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Accounting, Analysis and Audit, Odessa National Economic University

T. Murenko,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and International Economic Relations,
International Humanitarian University*

ADMINISTRATION OF CUSTOMS PAYMENTS AS A KEY COMPONENT OF CUSTOMS

У статті зазначено, що адміністрування митних платежів є одним з ключових компонентів митної справи – важливішої складової митної політики держави. На підставі компаративного аналізу обсягів та структури митних платежів доведено, що їх надходження до державного бюджету у загальній сумі доходів від податків є досить вагомими. Тому розкриття проблемних аспектів системи адміністрування митних платежів, напрямів підвищення її ефективності є актуальним завданням наукового пошуку. У роботі досліджено адміністрування митних платежів, як поняття, у співставленні зі спорідненими категоріями у митній справі та у сфері оподаткування. Це дало змогу запропонувати напрями удосконалення концептуальних засад у сучасній теорії адміністрування шляхом застосування в митній справі синтезованого підходу до суті дефініції «адміністрування митних платежів». Доведено, що у системі державного адміністрування України, яка є структурною складовою державного управління, існує тісна взаємодія процесів податкового і митного адміністрування. Встановлено, що незважаючи на специфіку податкового адміністрування та адміністрування митних платежів, спостерігається їх гармонійна кореляція за основними елементами, як-то: мета, суб'єкт, об'єкт, нормативна база, основні процедури у процесі адміністрування. Розкрита взаємодія податкових та митних органів, як суб'єктів адміністрування, що відбувається на основі спільних нормативних актів та включає: обмін інформацією; спільні операції з виявлення правопорушень; боротьбу з контрабандою та ухиленням від сплати податків; координацію дій через захищені канали зв'язку та інші заходи. Визначено, що дієва система адміністрування митних платежів, як ключовий компонент митної справи, сприятиме реалізації митної політики, забезпеченню фіскальних інтересів платників податків і держави, та в цілому – економічній безпеці держави.

The statute states that the administration of mint payments is one of the key components of mint regulations - the state's important stock-mint policy. On the

basis of a comparative analysis of obligations and the structure of government payments, it was concluded that their contribution to the state budget is limited to the total amount of income from donations. Therefore, we will reveal the problematic aspects of the system of administration of monetary payments, directly improve its efficiency and current issues of scientific research. The robot monitored the administration of monetary payments, as it is understood, in the disputed categories of the financial administration and in the field of payment. This made it possible to directly refine the conceptual ambushes of the current theory of the administration of highways established in the Minsk Council, a synthesized approach to the essence of the definition of "ministerial administration" payments". It has been proven that the system of sovereign administration of Ukraine, which is the structural warehouse of sovereign administration, has a close interaction between the processes of tax and governmental administration. It has been established that regardless of the specifics of the tax administration and the administration of cash payments, their harmonious correlation with the main elements is ensured, such as: meta, subject, object, regulatory framework, basic procedures for the administration process. It is noted that the coordination of the state's military and tax authorities at the operational and information levels of the administration creates the basis for enhancing the state's fiscal security. The interaction between tax and administrative bodies, as subjects of administration, which is established on the basis of various regulations, is disclosed and includes: exchange of information; comprehensive operations resulting from detection of offenses; the fight against smuggling and tricks in the payment of taxes; coordination of actions through protected channels, communication and other approaches. Based on the analysis of the results of the investigation, it was determined that the system of administration of monetary payments, as a key component of the monetary system, is compatible with the implementation of the government's monetary policy, the security of fiscal the interests of tax payers and the state, and in general - the economic security of the state.

Ключові слова: адміністрування митних платежів, податкове адміністрування, види митних платежів, категорія, елементи, взаємодія.

Keywords: administration of cash payments, tax administration, types of cash payments, category, elements, mutualism.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Митна справа в Україні, як головна складова державної митної політики держави, представляє собою порядок і умови переміщення товарів через митний кордон, митний контроль, справляння митних платежів, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної митної політики. Митна справа захищає національну економіку від незаконних операцій у сфері міжнародних відносин, враховує як національні інтереси, так і міжнародні стандарти, а тому є важливішою складовою економічної безпеки держави.

Одним з ключових компонентів митної справи є адміністрування митних платежів, оскільки саме митні платежі, які у структурі податкових надходжень складають досить вагому частину, є важливим джерелом наповнення державної казни. Не викликає сумнівів, що від якісного та своєчасного адміністрування митних платежів залежить розмір дохідної частини бюджету України. До того ж дієве адміністрування митних платежів забезпечує попередження митних правопорушень, створює сприятливі умови для успішної діяльності суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній сфері. Тому розкриття проблемних питань системи адміністрування митних платежів з метою підвищення ефективності функціонування цієї системи та загалом – результативності митної справи, є актуальним напрямом наукового пошуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання теорії та практики адміністрування митних платежів в Україні досліджувало багато фахівців, серед яких можна виділити напрацювання таких вчених і науковців,

як: Батанова Л. О., Возний М, Гладков А. Р., Запорожець О. Ф., Карпінська А. В., Манушина А. П., Маслак О. О., Маслак Т. О., Прокіпчук Л. І., Передало Х. С., Радченко О. М. Втім, незважаючи на вагомий внесок дослідників у розвиток теоретико-прикладного базису системи митного адміністрування, чимало проблем залишаються невирішеними. Так, на сьогодні відкритими є питання сучасної концепції адміністрування митних платежів у частині визначення єдиного підходу до сутності понятійних категорій у митному та податковому адмініструванні, взаємозв'язку елементів адміністрування у системі державного управління. Такі сучасні виклики в теорії та практиці митного адміністрування і визначили продовження досліджень у цьому напрямку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є розкриття проблеми концептуальних засад адміністрування митних платежів з метою підвищення ефективності митної справи. Для досягнення цілей у роботі поставлені завдання щодо розкриття сутності понятійних категорій та елементів у системі адміністрування митних платежів, взаємозв'язку компонентів системи державного адміністрування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відносини, які пов'язані із справлянням митних платежів, регулюються Митним кодексом України (МКУ), Податковим кодексом України (ПКУ), іншими нормативно-правовими актами України та окремими міжнародними договорами з питань митної справи та оподаткування. Ґрунтуючись на нормативному базисі, перш за все, варто з'ясувати сутність адміністрування митних платежів.

До митних платежів, які належать до загальнодержавних податків та зборів (ст. 9 ПКУ [1]), відносяться (ст. 4 МКУ [2]): мито, акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), податок на додану вартість (ПДВ) із ввезених на митну територію України товарів (продукції). Слід зазначити, що обсяг надходжень митних платежів до державної казни є досить вагомим.

Так, за підсумками 2025 року до державного бюджету України надійшло 716,1 млрд грн митних платежів, що є рекордом воєнного часу і

перевищує показник 2024 року на 21 % (124,4 млрд грн) [3]. В цілому за 2025 рік податкові надходження складають переважну більшість доходів бюджету України (86 % від власних надходжень), з часткою у ВВП близько 26 %, причому найбільшим залишається ПДВ (близько 10,8 % ВВП) Надходження ПДВ до державного бюджету України за 2025 рік (з урахуванням бюджетного відшкодування) склали 306,5 млрд грн (внутрішній ПДВ), а з ПДВ з імпорту – 542,4 млрд грн [4]. Для наочності наведемо структуру надходжень митних платежів до бюджету у серпні 2025 року, демонструючи стійку тенденцію до зростання у порівнянні з попереднім періодом (рис. 1).

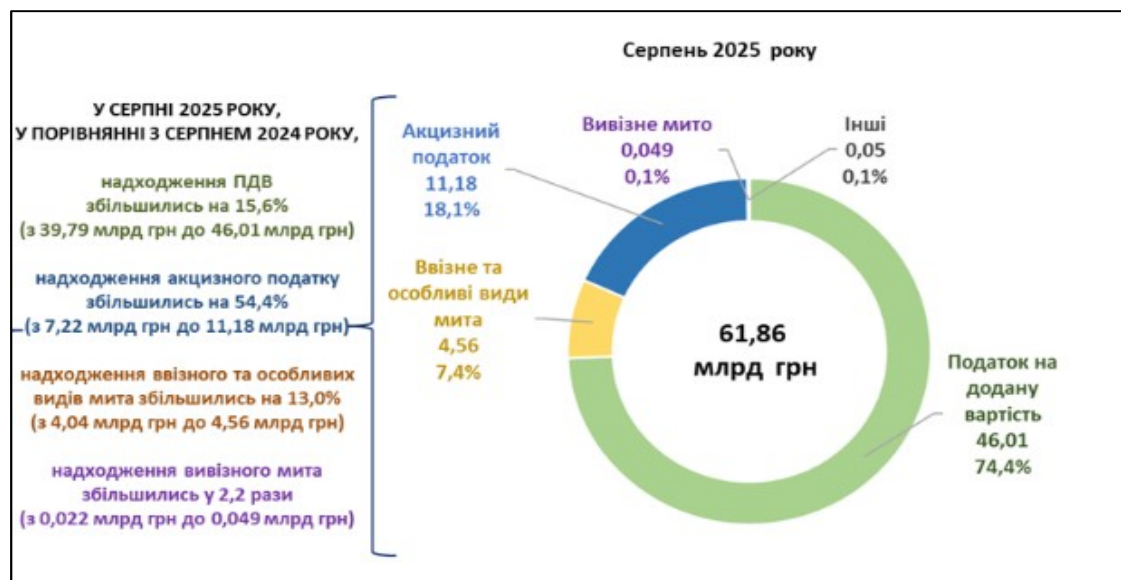

Рис. 1. Структура надходжень митних платежів до бюджету з урахуванням співставлення показників (08.2024 та 08.2025)

Джерело: складено за [5]

Визначимо сутність адміністрування митних платежів. Перш за все варто відмітити, що на законодавчому рівні поняття «адміністрування митних платежів» розглядається як складовий компонент терміну «адміністрування податків, зборів, платежів», і визначається згідно з пп. 14.1.1⁻¹ п. 14.1 ст. 14 ПКУ як «сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організовують ідентифікацію, облік

платників податків ... та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів ...» [1]. Разом з тим варто відмітити, що поряд з законодавчою регламентацією сутність дефініції «адміністрування митних платежів» / митне адміністрування розкривається і в наукових джерелах у різних аспектах, з відокремленням її змісту із загального нормативно закріпленого поняття. На нашу думку, таке різнопланове дослідження суті адміністрування митних платежів з урахуванням синтезу наукових та законодавчих джерел сприятиме поглибленню суті адміністрування, а тому є цілком обґрунтованим.

Огляд наукових джерел показав, що окремі науковці розглядають адміністрування митних платежів як фінансово-правову категорію (Радченко О. М. [9]) або як сукупність різних категорій (Запорожець О. Ф. [6]), що унаочнено на рис. 2.

Рис. 2. Система адміністрування митних платежів як різновид понятійних категорій: огляд наукових підходів

Джерело: складено за [6, с. 7]

Не викликає сумнівів, що усвідомлення дефініції «система адміністрування митних платежів» як економічної, правової, організаційної та інституційної категорії надає можливість розширити наукові уявлення про понятійний апарат у теорії митного оподаткування [6, с. 7], але такий підхід, на нашу думку, потребує більшого розкриття дефініції з точки зору сутнісного обґрунтування цих категорій, з урахуванням їх відмінностей та взаємозв'язку.

Ряд фахівців, досліджуючи проблемні аспекти понятійного апарату у сфері митної справи та узагальнюючи вагомі напрацювання вчених, пропонують розглядати адміністрування митних платежів як:

- «організаційно-розпорядчу діяльність у сфері управління із застосуванням адміністративних, фінансових методів та інформаційних технологій у сфері сплати митних платежів з метою реалізації завдань ... при здійсненні державної митної справи» (Батанова Л. О. [7, с. 122]);

- «систему правовідносин, які формуються внаслідок здійснення митними органами організаційно-управлінської діяльності ... з приводу забезпечення організації стягнення митних платежів їх платниками та контролю ... при перетині митного кордону України» (Прокіпчук Л. І. [8])

З такими підходами до суті адміністрування митних платежів, як поняття, погоджується у своїх дослідженнях чимало науковців, зокрема Манушина А. П. та Карпінська А. В., Гладков А. Р., Маслак О. О., Передало Х. С. та Маслак Т. О. [10].

Окремі фахівці пропонують поняття «адміністрування митних платежів» розглядати у двох аспектах: як діяльність митних та інших органів із стягнення та перерахування митних платежів у відповідні бюджети та як процес реалізації митної політики в сфері митних платежів [10], з чим важко не погодитися.

Отже, результати огляду законодавчих та наукових джерел дає можливість упевнитися в тому, що адміністрування митних платежів – це сукупність взаємопов'язаних дій контролюючих органів у сфері податкових

та митних відносин в системі державного адміністрування (що є підсистемою державного управління), які забезпечують організацію та контроль за нарахуванням та сплатою митних платежів.

Погодимося і з тим, що митне адміністрування, як поняття, має більш широкий контекст ніж «адміністрування митних платежів» і представляє собою державну управлінську діяльність, тобто сукупність організаційно-правових заходів та дій, що здійснюються митними органами України у межах своїх повноважень у забезпеченні митної справи. У цьому сенсі можна вважати, що адміністрування митних платежів є складовою митного адміністрування [11, с. 171].

Розуміється, між податковим та митним адмініструванням на рівні державного управління існує тісний взаємозв'язок, зокрема у частині справляння митних платежів (рис. 3).

Рис. 3. Взаємозв'язок податкового та митного адміністрування у системі державного адміністрування України

Джерело: авторська розробка

Державне адміністрування представляє собою відповідну сукупність суб'єктів управління (органів влади — міністерств, відомств, служб), що виконують функції у сфері управління суспільством і державою, забезпечуючи реалізацію державної політики та контроль за її виконанням;

та об'єктів (галузей суспільного життя), об'єднаних управлінською діяльністю, яка передбачає прийняття рішень, їх виконання та контроль.

Як система, державне адміністрування містить у своєму складі численні підсистеми, зокрема податкового та митного адміністрування, які знаходяться у тісній взаємодії, в тому числі у частині адміністрування митних платежів – ПДВ, мита, акцизних податків. Для підтвердження цього визначимо специфіку видів адміністрування та доведемо їх взаємозв'язок (табл. 1).

Таблиця 1. Податкове адміністрування та адміністрування митних платежів: порівняльний аспект

Елементи адміністрування	Податкове адміністрування	Адміністрування митних платежів як складова митного адміністрування
Мета	Забезпечення фінансування потреб держави шляхом сплати податкових платежів	Забезпечення повної сплати митних платежів, контроль за переміщенням товарів.
Суб'єкт	Органи ДПС України	Органи ДМС України
Об'єкт	Податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, ПДВ, акцизний податок, мито, екологічний податок, рентна плата, місцеві податки та збори згідно з ПКУ	ПДВ, акцизний податок, мито, які нараховуються платникам податків на матеріальні активи/товари та сплачуються при їх перетині митного кордону України
Нормативна база	ПКУ	МКУ, ПКУ*
	<i>*Примітка: справляння ПДВ і акцизного податку здійснюється у відповідності до вимог ПКУ (через подвійну природу цих податків, які, при здійсненні зовнішньоекономічних операцій, відносяться митних платежів)</i>	
Основні процедури у процесі адміністрування	Реєстрація та ведення обліку платників податків, податковий контроль, відшкодування ПДВ, забезпечення своєчасної сплати податків, податкові перевірки, сервісне обслуговування.	Митне оформлення, митний контроль, у тому числі контроль за походженням/вартістю товару, перевірка класифікації товару (за УКТЗЕД) та митних режимів, митний аудит, забезпечення своєчасної сплати митних платежів.

Джерело: авторська розробка

Як видно з табл. 1, податкове адміністрування – це більш широке поняття, яке стосується переважно внутрішніх фінансових потоків, відносин між платником податків і державою, та управлінської діяльності щодо

справляння всіх податків і зборів, задекларованих ПКУ та податкового контролю. Адміністрування митних платежів стосується здебільш зовнішньоекономічної діяльності, управлінської діяльності щодо справляння платежів у зв'язку з переміщенням товарів через кордон, та процедурами, пов'язаними з визначенням митної вартості, класифікацією товарів, митними режимами, митним контролем, що регулюються МКУ. Втім, незважаючи на специфіку податкового адміністрування та адміністрування митних платежів, можна спостерігати їх певну кореляцію за основними елементами.

Так, обидва види адміністрування спрямовані на забезпечення своєчасних та стабільних надходжень до державного бюджету.

Суб'єкти адміністрування, тобто органи ДПС України та ДМС України, у процесі адміністрування мають тісну взаємодію між собою, яка відбувається на основі спільних нормативних актів та включає:

- обмін інформацією (відповідно до Порядку взаємодії інформаційних систем Державної податкової служби України та Державної митної служби України щодо обміну інформацією, необхідною для адміністрування податків, зборів та інших обов'язкових платежів, здійснення контрольних процедур щодо дотримання податкового та митного законодавства [12]);

- спільні операції з виявлення правопорушень;
- боротьбу з контрабандою та ухиленням від сплати податків;
- координацію дій через захищені канали зв'язку (наприклад, через Національну систему конфіденційного зв'язку – НСКЗ, національну систему електронної взаємодії державних реєстрів та інформаційних ресурсів «Трембіта»), які спрямовані на забезпечення єдиної державної політики у сфері оподаткування та митної справи.

ДПС України та ДМС України при здійсненні діяльності у процесі адміністрування можуть виконувати спільні завдання щодо: виявлення порушень митних правил, проведення контрольних процедур у сфері оподаткування, координації заходів з протидії контрабанді та ухиленню від сплати податків. Безсумнівно, така співпраця органів державного контролю

на операційному та інформаційному рівнях створює умови для підвищення фіскальної безпеки держави.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, адміністрування митних платежів є ключовим компонентом митної справи, оскільки саме через нього забезпечується виконання завдань митних органів та реалізуються економічні інтереси держави і платників податків. Тому дуже важливо будувати дієву систему адміністрування митних платежів шляхом удосконалення її теоретико-прикладних основ, зокрема через впровадження сучасних підходів до концепції митного адміністрування. На підставі результатів компаративного аналізу запропоновано застосовувати в митній справі синтезований підхід до суті дефініції «адміністрування митних платежів», до елементів адміністрування, із врахуванням їх гармонійної кореляції у митній та податковій сферах.

Перспективи подальших досліджень мають полягати у розробці напрямів удосконалення методичних засад адміністрування у митній справі, що сприятиме реалізації митної політики України.

Література

1. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010. № 2755-VI/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17/ed20130901>
2. Митний кодекс України: Кодекс України від 13.03.2012. № 4495-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/ed20190922/conv#n316>
3. Касіян В. Митниця переказала до бюджету 75 млрд грн у грудні. Це рекорд від початку великої війни. *LIGA.net*. 02.01.2026. URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/mytnytsia-perekazala-do-biudzhetu-75-mlrd-hrn-u-hrudni-tse-rekord-vid-pochatku-velykoi-viyny#:~:text=>

4. Палійчук Т., Мироненко О. Огляд бюджету 2025. Аналітична записка. *Центр економічної стратегії*. 24.11.2024. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/budget-2025.pdf>

5. Стан надходжень митних платежів у серпні 2025 року. 05.09.2025. : офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/stan-nadkhodzhen-mitnikh-platezhiv-u-serpni-2025-roku-2397>

6. Запорожець О. Ф. Система адміністрування митних платежів в умовах інтеграційних процесів: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Одеса, 2013. 24 с. URL: <https://dspace.oneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1447c872-45ec-469e-b503-35fbc0a9a2ea/content>

7. Батанова Л. О. Поняття, сутність та особливості адміністрування митних платежів. *LEX PORTUS*. № 2. 2016 С. 114-123. URL: <https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2016/batanova.pdf>

8. Прокіпчук Л. І. Система адміністрування митних платежів: теоретичні основи та інституційні засади розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 5 (121). С. 116-120.

9 Радченко О. М. Адміністрування митних платежів як фінансово-правова категорія *Держава та регіони*. 2019. № 1. С. 137-142.

10. Маслак О. О., Передало Х. С., Маслак Т. О. Адміністрування митних платежів: концептуальний базис в стратегіях розвитку підприємств. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. № 1 (7), 2022. С. 40-48. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jun/28230/220373_menedzhment-40-48.pdf

11. Возний М. Сутність і правова природа адміністрування митних платежів. *Юридичний вісник*, № 2023/6. С. 170-176. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2023/22.pdf

12. Про затвердження Порядку взаємодії інформаційних систем Державної податкової служби України та Державної митної служби України щодо обміну інформацією, необхідною для адміністрування податків, зборів

та інших обов'язкових платежів, здійснення контрольних процедур щодо дотримання податкового та митного законодавства: Наказ Міністерства фінансів України: 10.06.2020. № 286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0593-20#Text>

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), “Tax Code of Ukraine” , available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17/ed20130901> (Accessed 8 January, 2026).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), “Customs Code of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/ed20190922/conv#n316> (Accessed 8 January, 2026).
3. Kasiyan, V. (2026), “Customs transferred UAH 75 billion to the budget in December. This is a record since the beginning of the Great War”, *LIGA.net*, available at: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/mytnytsia-perekazala-do-biudzhetu-75-mlrd-hrn-u-hrudni-tse-rekord-vid-pochatku-velykoi-viyny#:~:text> (Accessed 8 January, 2026).
4. Paliychuk, T. and Myronenko, O. (2024), “Budget Review 2025. Analytical Note”, *Tsentr ekonomichnoi stratehii*, available at: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/budget-2025.pdf> (Accessed 8 January, 2026).
5. The official site of the State Customs Service of Ukraine (2025), “Status of customs payments in August 2025”, available at: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/stan-nadkhodzhen-mitnikh-platezhiv-u-serpni-2025-roku-2397t> (Accessed 8 January, 2026).
6. Zaporozhets, O.F. (2013), “The system of customs payments administration in the context of integration processes”, candidate of economic sciences. Thesis, Money, finance and credit, Odessa National University of Economics, Odesa, Ukraine.

7. Batanova, L.O. (2016), "The concept, essence and features of customs payments administration", *LEX PORTUS*, vol. 2, pp. 114-123.
8. Prokipchuk, L.I. (2016), "Customs Payments Administration System: Theoretical Foundations and Institutional Principles of Development", *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, vol. 5 (121), pp. 116-120.
9. Radchenko, O.M. (2019), "Administration of customs payments as a financial and legal category", *Derzhava ta rehiony*, vol. 1, pp. 137-142.
10. Maslak, O.O. Peredalo, H.S. and Maslak, T.O. (2022), "Administration of customs payments: a conceptual basis in enterprise development strategies", *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku*, vol. 1 (7), pp. 40-48.
11. Vozny, M. (2023), "The essence and legal nature of customs payments administration", *Yurydychnyj visnyk*, vol. 2023/6, pp. 170-176.
12. Ministry of Finance of Ukraine (2020), Order "On approval of the Procedure for interaction of information systems of the State Tax Service of Ukraine and the State Customs Service of Ukraine regarding the exchange of information necessary for the administration of taxes, fees and other mandatory payments, and the implementation of control procedures for compliance with tax and customs legislation", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0593-20#Text> (Accessed 8 January, 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 10.01.26

Прорецензовано / Revised: 20.01.26

Схвалено до друку / Accepted: 19.02.26